

Byla C-385/20

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2020 m. rugpjūčio 12 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Juzgado de Primera Instancia n.º 49 de Barcelona (Ispanija)

Sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2020 m. liepos 7 d.

Ieškovai:

EL

TP

Atsakovas:

Caixabank, S. A.

Pagrindinės bylos dalykas

Nesąžiningos sąlygos verslininkų ir vartotojų sudarytose sutartyse – Negaliojimo konstatavimas teismine tvarka – Bylinėjimosi išlaidos – Bylinėjimosi išlaidų nustatymas

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Nacionalinės teisės aktų ir nacionalinių teismų praktikos bylinėjimosi išlaidų nustatymo srityje atitiktis 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvai 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais. Teisinis pagrindas – SESV 267 straipsnis.

Prejudiciniai klausimai

1. Ar [Direktyvos 93/13] 6 straipsnio 1 daliai ir 7 straipsnio 1 daliai prieštarauja 2019 m. spalio 1 d. sprendime pateikiamas teisminis Ispanijos Civilinio proceso kodekso (toliau – LEC) 251 straipsnio, 394 straipsnio 3 dalies ir 411 straipsnio aiškinimas, pagal kurį ginčo suma prilyginama su byla susijusiems ekonominiams interesams ir dėl to prašymo atlyginti honorarus, kuriuos vartotojas sumokėjo savo advokatui, suma sumažinama; pagrindu laikant fiksuotą sumą (18 000 EUR), teisės aktuose nustatytą tik sumos, kurios negalima įvertinti, bet ne tos, kuri nenustatyta, atveju, nes dėl to neįmanoma atkurti faktinės ir teisinės situacijos, kurioje būtų vartotojas, jei nebūtų minėtos sąlygos – nepaisant to, kad ši sąlyga jo naudai teismine tvarka pripažinta negaliojančia, – taip pat nepanaikinamas nepagrįstas procesinis reikalavimas, susijęs su išlaidų apribojimu, kai toks panaikinimas vartotojui užtikrintų tinkamiausias ir veiksmingiausias priemones teisėtai naudotis savo teisėmis?

2. Ar LEC 394 straipsnio 3 dalis pati savaime prieštarauja [Direktyvos 93/13] 6 straipsnio 1 daliai ir 7 straipsnio 1 daliai ir dėl jos tampa neįmanoma arba pernelyg sudėtinga teismine tvarka naudotis pagal šią direktyvą vartotojams suteikiamomis teisėmis, nes toje nuostatoje vartotojams nustatomas apribojimas, pagal kurį jie turi padengti dalį savo bylinėjimosi išlaidų, taip pat neįmanoma atkurti vartotojo faktinės ir teisinės situacijos, kurioje jis būtų, jei nebūtų minėtos sąlygos – nepaisant to, kad ši sąlyga teismine tvarka buvo jo naudai pripažinta negaliojančia, – ir nepanaikinamas nepagrįstas procesinis reikalavimas, susijęs su išlaidų apribojimu, kai toks panaikinimas vartotojui užtikrintų tinkamiausias ir veiksmingiausias priemones teisėtai naudotis savo teisėmis?

Nurodomos Sąjungos teisės nuostatos

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 24 konstatuojamoji dalis, 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis.

2003 m. gruodžio 9 d. Teisingumo Teismo sprendimas (C-129/00, ECLI:EU:C:2003:656); 2013 m. gruodžio 5 d. Teisingumo Teismo sprendimo (C-413/12, ECLI:EU:C:2013:800) 30 punktas; 2016 m. gruodžio 21 d. Teisingumo Teismo sprendimo (C-154/15, ECLI:EU:C:2016:980) 53–56 ir 61 punktai ir 2018 m. rugsėjo 13 d. Teisingumo Teismo sprendimas (C-176/17, ECLI:EU:C:2018:711).

Nurodomos nacionalinės teisės nuostatos

Civilinio proceso kodeksas:

„243 straipsnis. Bylinėjimosi išlaidų nustatymo praktika.

1. Visų rūšių procedūrose ir instancijose bylinėjimosi išlaidas nustato teismo, atitinkamai nagrinėjančio ieškinį arba skundą, kancleris arba, prireikus, už vykdymą atsakingas teismo pareigūnas.

<...>

Teismo pareigūnas sumažina advokatų ir kitų specialistų, kuriems nėra nustatyti išlaidų ar honorarų tarifai, užmokesčius, kai reikalaujamos sumos viršija 394 straipsnio 3 dalyje nustatytą ribą ir kai nebuvo konstatuotas šalies, kuri turi padengti bylinėjimosi išlaidas, nesąžiningumas“.

„394 straipsnis. Bylinėjimosi pirmosios instancijos teisme išlaidų priteisimas.

1. Nagrinėjant ieškinius dėl pripažinimo, bylinėjimosi pirmosios instancijos teisme išlaidos priteisiamos iš tos šalies, kurios visi reikalavimai buvo atmesti, nebent teismas įvertina ir pagrindžia, kad konkrečiu atveju kyla didelių faktinių ar teisinių abejonių.

<...>

3. Tais atvejais, kai taikant šio straipsnio 1 dalies nuostatas bylinėjimosi išlaidas turi padengti bylą pralaimėjusi šalis, jos mokama bendra suma, skirta padengti advokatams ar kitiems specialistams, kuriems nėra nustatyti išlaidų ar honorarų tarifai, sumokėtą sumą, neturi viršyti trečdalis ginčo sumos kiekvienai iš šalių, kurių naudai buvo priimtas toks sprendimas; vien šiuo tikslu neįkainotini reikalavimai įvertinami 18 000 EUR, nebent dėl bylos sudėtingumo teismas nuspręstų kitaip.“

„251 straipsnis. Prašymo sumos nustatymo taisyklės.

Suma nustatoma atsižvelgiant į su byla susijusius ekonominius interesus, apskaičiuojamus pagal šias taisykles:

1. Jei reikalaujama konkrečios pinigų sumos, reikalavimo sumą sudaro ši suma, o jei suma nėra apibrėžta net ir santykiniu būdu, reikalavimas laikomas lygus nenustatytai sumai.

<...>

8. Teismo procedūrose dėl reikalavimų egzistavimo, galiojimo ar veiksmingumo jų vertė apskaičiuojama pagal visą skolos sumą, net jei ji turi būti mokama dalimis. Šis vertinimo kriterijus taikomas procedūroms, kurių tikslas – sukurti, pakeisti ar panaikinti apyvaritinį dokumentą ar asmeninę teisę, jeigu netaikoma kita šio straipsnio taisyklė.“

„253 straipsnis. Reikalavimo sumos nurodymas ieškinyje.

<...>

3. Kai ieškovas negali nustatyti net ir santykinės sumos, nes nėra ekonominių interesų dalyko, kadangi šie interesai negali būti apskaičiuoti pagal kokią nors teisės nuostatą, reglamentuojančią sumos nustatymą, arba dėl to, kad net egzistuojant taikytinai apskaičiavimo taisyklei, ieškinio pateikimo momentu sumos nebuvo įmanoma nustatyti, ji nustatoma įprasto proceso priemonėmis“.

„411 straipsnis. Jurisdikcijos įtvirtinimas.

Pradėjus procesą įvykę pasikeitimai, susiję su šalių nuolatine gyvenamąja vieta, ginčo aplinkybėmis ir bylos dalyku nekeičia jurisdikcijos ir kompetencijos, kurios turi būti nustatytos *lis pendens* pradžioje.“

Trumpas faktinių aplinkybių ir pagrindinės bylos aprašymas

- 1 EL ir TP (toliau – ieškovai) prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme pareiškė ieškinį, prašydami hipoteka užtikrintą paskolos sutartį, kurią jie buvo sudarę su banku *Caixabank, S. A.* (toliau – atsakovas), pripažinti iš dalies negaliojančia.
- 2 Ieškinio dalyje, susijusioje su reikalaujama suma, ieškovai nurodė, kad pagal LEC 253 straipsnį ji konkrečiai nenustatyta. Teismo pareigūnas dekretu dėl ieškinio priėmimo nurodė: „Kiek tai susiję su proceso pobūdžiu, ieškovas, laikydamasis LEC 253 straipsnio 2 dalies reikalavimų, nurodė, kad reikalavimo suma konkrečiai nenustatyta, todėl pagal LEC 249 straipsnį procesas turi būti nagrinėjamas laikantis įprasto proceso taisyklių“.
- 3 2018 m. lapkričio 29 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas priėmė sprendimą, kuriame pripažino, kad hipoteka užtikrintos paskolos sutartis, kiek tai susiję su susitarimais dėl valiutos keitimo, yra iš dalies negaliojanti, ir iš atsakovo priteisė padengti bylinėjimosi išlaidas.
- 4 Kadangi teismui pripažino šį negaliojimą dėl nesąžiningumo, buvo iškeltas atskiras procesinis klausimas dėl bylinėjimosi išlaidų nustatymo, kurį turi atlikti teismo pareigūnas. Šis pareigūnas 2019 m. spalio 1 d. sprendimu patenkino atsakovo prašymą dėl bylinėjimosi išlaidų nustatymo. Šiame sprendime nurodyta, kad suma, į kurią reikia atsižvelgti nustatant ieškovės advokatės honoraru dalį, kurią turi sumokėti atsakovas, yra 30 000 EUR, o suma, į kurią reikia atsižvelgti nustatant procesinio atstovo atlyginimą, yra 18 000 EUR. Šios sumos, kiek tai susiję su ieškovės advokatės honoraru, apskaičiuojamu pritaikius penkioliktą Barselonos *Ilustre Colegio de la Abogacía* (Advokatų Taryba) gairių kriterijų, susijusį su konkrečiai nenustatytos sumos atvejais, o kiek tai susiję su procesiniu atstovu, – pritaikius LEC 394 straipsnio 3 dalį.
- 5 Ieškovai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme pateikė skundą dėl 2019 m. spalio 1 d. sprendimo peržiūros, motyvuodami tuo, kad nacionalinės teisės aktai ir jurisprudencija, kuriais grindžiamas šis sprendimas

siekiant nustatyti bylinėjimosi išlaidas, yra nesuderinami su Sąjungos teisės aktais dėl nesąžiningų sąlygų.

- 6 Iškilius abejonių, kokį sprendimą priimti dėl šio skundo, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui nurodytus prejudicinius klausimus.

Esminiai pagrindinės bylos šalių argumentai

- 7 Ieškovai mano, kad šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra ypač svarbus siekiant užtikrinti vartotojų apsaugą. Jų nuomone, sumažinant bylinėjimosi išlaidas, įvertintas atsižvelgiant į su byla susijusius ekonominius interesus (nepaisant to, ar jie nuo pat pradžių buvo nustatyti, ar ne), būtų pažeistas veiksmingumo principas, nes vartotojui tai reikštų itin didelę su išlaidomis susijusią naštą, taip pat pažeistas Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas nesąžiningų sąlygų neprivalomumo principas, nes vartotojas būtų įpareigotas padengti išlaidas, patirtas per procedūrą, per kurią sąlyga buvo pripažinta nesąžininga. Ieškovai remiasi 2016 m. gruodžio 21 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.* (C-154/15, ECLI:EU:C:2016:980) 61 punktu, kuriame buvo nuspręsta, kad vartotojui negali būti pakenkta, o tai reiškia „vartotojo faktinės ir teisinės situacijos, kurioje jis būtų, jeigu nebūtų minėtos sąlygos, atkūrimą“.
- 8 Be to, ieškovų teigimu, dėl tokio sumažinimo galėtų atsirasti diskriminacija, palyginti su kitais vartotojais, kuriems nebuvo pakenkta vykstant procedūroms, kuriose pripažintas sąlygos negaliojimas dėl jos nesąžiningumo, taip pat su finansų įstaigomis, kurios Ispanijoje istoriškai savo išlaidas apskaičiuoja pagal visą skolos, mokėtinos dėl išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto, sumą. Kiek tai susiję su finansų įstaigomis, ieškovai mano, kad dėl tokios nevienodos šalių padėties galėtų būti pažeistas lygiavertiškumo principas, pagal kurį esant panašioms vidaus teisės situacijoms (šiuo atveju – finansų įstaigų inicijuoto išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto atveju), turi būti taikomos vienodos taisyklės, kurios nelemtų mažiau palankios – šiuo atveju vartotojo – situacijos. Galiausiai jie tvirtina, kad sumažinus nesąžiningas sąlygas nustačiusio verslininko išlaidas, vietoj atgrasomojo poveikio jie galėtų būti skatinami įtraukti nesąžiningas sąlygas į savo sutartis ir vėliau itin dideliu mastu dėl jų bylinėtis.
- 9 Atsakovas mano, kad nereikia pateikti prašymo priimti prejudicinį sprendimą. Jo nuomone, nekyla teisinių abejonių dėl konkrečios Sąjungos teisės nuostatos aiškinimo, o konkrečios bylinėjimosi išlaidų sumos nustatymo taisyklės aiškiai reglamentuojamos pagal vidaus teisės sistemą. Jis taip pat tvirtina, kad ESTT neturi kompetencijos spręsti su bylinėjimosi išlaidomis susijusių klausimų.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindų santrauka

- 10 Pirma, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad pagal *Tribunal Constitucional* (Konstitucinis Teismas) ir *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) jurisprudenciją, kuria vadovautasi 2019 m. spalio 1 d. teismo pareigūno sprendime, ginčo suma turi būti nustatyta ieškinyje, t. y. ieškinio pareiškimo momentu. Nustačius sumą, jei nėra šalių prieštaravimo, šiai procesinei aplinkybei pritaikomas *perpetuatio* principas ir jai negali būti daromas poveikis, ši principą be jokių pakeitimų taikant kituose teismo nagrinėjimo etapuose ar instancijose, ir šalims neleidžiama pakeisti proceso pradžioje galutinai nustatytą sumą pareiškiant ieškinius arba ginčijant bylinėjimosi išlaidų nustatymą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių dėl šios jurisprudencijos atitikties Sąjungos teisei.
- 11 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar laikant, kad aplinkybė, jog ieškovė nurodė sumą kaip nenustatytą ir atsakovas tokio nurodymo neginčijo, yra pačios ieškovės veiksmas, dėl kurio ji negali nustatyti savo reikalavimų ekonominės vertės vykstant procedūrai, kurioje ginčijamas bylinėjimosi išlaidų nustatymas, nors kriterijus, pagal kurį nustatomi su byla susiję ekonominiai interesai, yra sumos nustatymo kriterijus (LEC 251 straipsnis), pažeidžiamos Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis, nes neįmanoma atkurti faktinės ir teisinės situacijos, kurioje būtų vartotojas, jei nebūtų minėtos sąlygos – nepaisant to, kad ši sąlyga jo naudai teismine tvarka pripažinta negaliojančia, – ir nepanaikinamas nepagrįstas procesinis reikalavimas, susijęs su išlaidų apribojimu, kai toks panaikinimas vartotojui užtikrintų tinkamiausias ir veiksmingiausias priemones teisėtai naudotis savo teisėmis.
- 12 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių dėl LEC 394 straipsnio 3 dalies atitikties Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 daliai ir 7 straipsnio 1 daliai. Iš tiesų šiam nacionaliniam teismui kyla klausimas, ar pagal minėtą nacionalinės teisės nuostatą leidžiamas bylinėjimosi išlaidų sumažinimas yra suderinamas su Sąjungos teise, nes dėl tokio sumažinimo apribojama žalos atlyginimo vartotojui apimtis, kiek tai susiję su proceso išlaidomis, kurios atsiranda dėl pardavėjo ar tiekėjo neteisėtų ir nesąžiningų veiksmų. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar minėta nacionalinės teisės nuostata atitinka veiksmingumo principą, t. y. ar dėl jos netampa neįmanoma arba pernelyg sudėtinga teisme įgyvendinti teises, vartotojams suteikiamas pagal Sąjungos teisę, nes pagal šią nuostatą vartotojui, kurio teisės buvo pripažintos teisme, nustatomas apribojimas, pagal kurį jis privalo padengti dalį ginčo ekonominių išlaidų, kai šis ginčas kilo dėl pardavėjo ar tiekėjo neteisėtų veiksmų, kurie tokiais taip pat pripažinti teisme, nustatant pareigą padengti dalį savo bylinėjimosi išlaidų, o tai neatrodo pagrįsta.